

EVOLUȚIA GRAVURII NAȚIONALE DE DUPĂ 1990

SAVIȚKAIA-BARAGHIN Iarîna
Universitatea Tehnică din Moldova

Abstract: *Engraving in Moldova in the contemporary period, showed the main tendencies in the evolution of national plastic arts, from narativismul "socialist realism" and tematico ideological structure to the first formal artistic experiments in the early 70s of the last century and the metamorphoses of national engraving after 90s. Important representative of this generation can be considered Simion Zamsa, Elena Karacențev, Ion Severin, Valeriu Herta, Tudor Fabian, Violeta Zabolica etc. who in their work showed the maximum freedom of virtuosity and inexhaustible the imagination of expression. At the forefront of the creative process of engravers experiment is imposed in various techniques and methods plastic of engraving. National Art after 1990 confers to the genre of engraving new subjects and new approaches, involving massive experiment of mixed technologies and artistic expression with the tendency of integration in European art at the beginning of the third millennium.*

Cuvinte cheie: *gravură, grafică de șevalet, acvaforte, arta națională, stampă, experiment.*

1. INTRODUCERE

Comparativ cu perioada interbelică și deschiderea ei spre o artă europeană, evenimentele care s-au produs după cel de-al Doilea Război Mondial au modificat profund imaginea culturii și artei basarabene. Perioada de după 1990-2000 extinde hotarele tehnologice, cunoscute anterior, acest gen al graficii cumulând mai multe aspecte și interpretări, care au loc la intersecțiile picturii, goblenului, design-ului etc. O noutate pentru această perioadă fiind doar unele nume de artiști plastici, care îi conferă gravurii noi subiecte și noi abordări, implicând masiv experimentul tehnologiilor mixte. Totodată, în această perioadă se produc unele schimbări: sunt atenuate rigurozitățile în privința percepției creației și a operei pictorului, se admit anumite abateri de la normele cenzurii ideologice, cum ar fi decorativismul, stilizarea, aplicarea unor procedee plastice formale. Schimbările se datorează și apariției unei noi generații de graficieni, care, în afară de studiile la Moscova, Kiev sau Sankt Petersburg, au absolvit și unele instituții de învățământ artistic din România.

Pentru aprecierea operelor de artă sunt utilizate metodele formal - stilistică, istorică, analitică, metoda analizei și a sintezei, a sistematizării și analogiei.

2. GRAVURA MOLDOVENEASCĂ DE DUPĂ 1990

Arta gravurii naționale de după 1990 se completează cu noi nume de artiști plastici, care îi conferă genului noi subiecte și noi abordări, implicând masiv experimentul tehnologiilor mixte. Reprezentanți importanți ai acestei generații pot fi con-

siderați Simion Zamșa, Elena Karacențev, Valeriu Herța, Guțu Olga, Violeta Zabulică ș.a.

În grafica de șevalet moldovenească din perioada vizată un element obligatoriu al experimentelor artistice îl constituie metafora, hiperbola sau simbolul. Acest aspect se impune ca o inovație și este întâlnit cu regularitate în operele graficienilor, având la bază unele opere semnate de Gheorghe Vrabie, Alexei Colâbneac, Roman Cuțuiba, Victor Kuzmenko, Diaconu Gheorghe, Igor Liberman sau Nina Danilenco, Vladimir Filatov. O altă filieră stilistică, mai epică și romantică, este caracteristică pentru stampele Eudochiei Zavtur (1953), care sunt foarte apropiate, ca mentalitate și abordare plastică, de compozițiile lui I. Bogdesco [1]. Unii dintre ei au abandonat grafica (Victor Kuzmenko), alții au plecat peste hotare (Igor Liberman, Nina Danilenco).

Analiza formală a unor opere care întrunesc aceste criterii ne permite să specificăm complexitatea procesului artistic, care are loc mai târziu decât în alte genuri ale artelor plastice, extinzând arealul procedeelelor plastice și abandonând formula tradițională a "realismului socialist". Este vorba de evitarea tratării subiectelor ca imagini pur figurative și narrative, apelându-se la o abordare indirectă, cifrată a mesajului grafic.

În acest context se înscrie lucrările lui Roman Cuțuiba, graficianul se orientează la altceva, la izvoare universal-estetice. Tematica creației sale nu este legată de nici un motiv concret fie istoric sau etnografic, el modelează lumea prin prisma propriilor viziuni profunde a valorilor umane.

Gravurile lui Victor Kuzmenko se disting printr-un limbaj plastic arhaizant, iar stampele Ninei Danilenco sunt orientate spre o formulă intelectuală a reflectării subiectelor.

Aceeași tratare, similară ca structură și percepere a imaginii artistice, se reflectă în lucrările lui Igor Liberman.

Legile evoluției și ale dezvoltării artei sunt imuabile pentru toate creațiile intrate în circuitul valoric, astfel încât structura imaginii este perpetuată implicit în arta graficii de șevalet de la noi. Evident, accepția acestei structuri, în cazul nostru, își are caracteristicile sale, derivate din condițiile istorico-sociologice și psihologice ale plasticienilor de aici. Structura metaforică derivată din factorul vieții își are în grafica de șevalet moldovenească motivul și tema ceasornicului ca unul din arhetipurile centrale ale contemporaneității.

O altă filieră stilistică, mai epică și romantică, este caracteristică pentru stampele Eudochiei Zavtur, care sunt foarte apropiate, ca mentalitate și abordare plastică, de compozițiile lui I. Bogdesco, însă această formă de academism stilizat capătă la autoare o nouă viziune și interpretare. Indiferent de motivele și tematica abordată, fie în grafica de șevalet sau cea de carte, Eudochia Zavtur consolidează un model compozițional prezent în aceste ambele genuri. Astfel, acțiunea în compoziție se desfășoară permanent în prim plan, fără parametri tridimensionali, egalând în drepturi stampa și ilustrația de carte, fiecare din ele purtând un caracter autonom și putând fi scoasă din cuprinsul textului literar. Un alt aspect constă în faptul, că autoarea utilizează în câmpul vizual al graficii imaginile policrome și tehnicile mixte, îmbinând acvatinta cu acvafortele pentru a obține un efect pictural al lucrărilor.

Dacă experimentele în domeniul gravurii în creațiile lui Gheorghe Vrabie[2], Victor Kuzmenko, Ninei Danilenco și ale altor plasticieni de la mijlocul anilor

'80 ai secolului trecut nu depășeau cu mult compozițiile figurative, atunci apariția unei noi generații de artiști la granițele mileniilor a propulsat în arta națională tendințe și procedee tehnice neutilizate anterior. Aspectul care a transformat imaginea graficii contemporane internaționale, dar și a celei moldovenești, se datorează apariției noilor tehnologii și programe computerizate, care le permit graficienilor să extindă granițele stampeii, aplicând atât tehnica gravurii clasice, cât și cea a computer-ului. Profesată de majoritatea tinerilor graficieni ca Alexandru Ermurache, Tatiana Fiodorova și Tudor Fabiar, ultimul aplicând și extinzând posibilitățile acvafortei prin intermediul transpunerii graficii pe pânză.

Printre reprezentanții tehnici mixte, care într-un scurt timp a adunat mai mulți admiratori și utilizatori, pot fi remarcați Simion Zamșa (1958) și Elena Karacențev (1960), 1985 [3], Guțu Olga (1959).

Grafica, în accepțiunea acestor artiști, este un prilej continuu de experimente, de libertate maximă a virtuozității și o inepuizabilă imaginație de expresie. Avem în față un laborator continuu, manifestat cu un apetit debordant pentru suprafețele largi, lucrate în nuanțe pastelate, filtrate îndelung.

Pictorul și graficianul Guțu Olga absolveste în 1983 Academia Națională de Arte Plastice și Arhitectură din Kiev, Ucraina. Debutează cu "Flori kievene" în 1978 la Expoziția republicană Placat, ediția a III-a, Uniunii Artiștilor Plastici, Kiev. În anii 1985-1995 lucrează ca grafician în Atelierele de Stampe ale Fondului Plastic din Kiev al Uniunii Artiștilor Plastici din Ucraina. În 1990 este titularizată membru Uniunii Artiștilor Plastici din Republica Moldova, secția Grafică. Din 1995 este profesoară la Liceul Academic de Arte Plastice Igor Vieru din Chișinău. Artista se joacă uneori cu culori subtile lângă care apar, prin contrast, unele foarte închise. Cu un desen fin și elegant, dar plin de fermitate, Olga Guțu rămâne dedicată abstractului, repetițiilor unor forme ciudate sau chiar chenarelor. Gravurile dnei Olga Guțu pot fi citite ca vaste acumulări de semne. Unele par dispuse aleatoriu, fara criteriu; altele iau forma de scrisori ambiguizate, în care doar literele au rol indicial. Ele trimit spre un sens disimulat în tesatura vegetala a imaginii, îndărătul liniilor de fuga pe care esti invitat sa le parcurgi cu privirea.

Printre graficienii ce au început să lucreze în gravură începând cu anii '90 este Diaconu Gheorghe, lucrările căruia sunt pline de ironie și autoironizare, de o atmosferă de o eforie teatrală și de absurd. Contextele netradiționale, psihologia intimității conservatoare printre care răzbat caracteristici nemărginite și nu totdeauna acceptabile ale omului, permite pictorului să controleze lumea la nivelul expresiei mistice.

Un rol aparte în această perioadă îl are grafica de calculator, care este profesată de majoritatea tinerilor graficieni ca Alexandru Ermurache, Tudor Fabiar, ultimul aplicând și extinzând posibilitățile acvafortei prin intermediul transpunerii graficii pe pânză.

Ermurache Alexandru, pictor, grafician, designer, în 1999 absolvent al Facultății Arte Plastice, catedra Grafică, Academia de Muzică Teatru și Arte Plastice din R. Moldova. Din 1994 participă la multiple expoziții de artă plastică cu grafică, pictură, ceramică, hârtie manuală, fotografie artistică și instalații. Din 1996 artistul a activat în cadrul mai multor tabere de creație din Moldova și România cu performans și artă conceptuală. Începând cu 1998 expune îndeosebi grafică de calculator.

Un alt tânăr grafician Fabian Tudor absolvent al Școlii Republicane de Arte Plastice „I. Repin” din Chișinău (1989) și a Academiei de Arte Plastice și Arhitectură din Kiev (1995). Este autor al unor serii de gravuri executate în tehnica mixtă, aplicând și extinzând posibilitățile acvafortei prin intermediul transpunerii graficii pe pânză. A promovat tehnicile noi ale gravurii la numeroase expoziții personale la Chișinău, Kiev, Iași, SUA, Japonia și Polonia.

Dezvoltarea și utilizarea New Media este considerată benefică, care va extinde posibilitățile de manifestare pentru tehnicile tradiționale de imprimare.

În ultimile decenii de la granița secolelor XX-XXI se observă o tendință negativă în evoluția gravurii naționale. Tot mai mulți graficieni abandonează gravura din cauza condițiilor tehnice nocive (lucrul cu acizi) cazul cel mai evident fiind creația lui Emil Childescu, Victor Kuzmenko, Eudochia Zavtur ș.a., care după 1990 creează pictură și cu părere de rău, aceste exemple nu sunt unicele.

O altă categorie de artiști preferă experimentele prin intermediul tehnicilor de calculator numite tehnică de autor, tehnică mixtă, unde e dificil să urmărești care sunt tehnicile utilizate - sunt gravuri, compilații tehnice sau imagini prelucrate la calculator, demonstrate de Tudor Fabian, Tatiana Fiodorova, Alexandru Ermurache și mulți alții.

Acest fapt influențează semnificativ psihologia creației graficienilor, reglează relația dintre ei, în așa mediu ei au o atitudine mai responsabilă față de ideile predecesorilor și ale contemporanilor.

Se formează zone de interes comun, se formează o nouă viziune față de moștenirea culturală. Însă acestea nu contravin intereselor largi ale graficienilor, de aceea evoluția gravurii contemporane în Moldova reprezintă coexistența a mai multor viziuni despre lume și artă, a unor tratări artistice deseori diametral opuse ale formei artistice și tematicii tradiționale, a diferitor moduri de gândire plastică și percepere a însăși esteticii gravurii.

3. REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- [1] Spînu, C.: *Eudochia Zavtur*. Chișinău: Cartea Moldovei, 1998, 47 p.; Morăraș M.: *Miracolul de a stăpâni Edenul culorilor*. În: *Capitala*, Chișinău, 19 Septembrie, 2001, p.4
- [2] Voronova, O.: *Gheorghe Vrabie* (traducere din rusă de Vi. Pohilă). Chișinău: Literatura artistică, 1981, 98 p..
- [3] Gharasim, L.: *Elena Karacențev, Simion Zamșa*. Catalog. Chișinău: Centrul Soros pentru Artă contemporană, 1997, 48 p.

4. BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- [1] Crăciun R. *Serpentinata și principiul ei de structurare în grafica de șevalet din Republica Moldova*. În: *Arta*, Chișinău, 1995.
- [2] Ciobanu I. C., Barbas E. *Elena Karacențev*. Catalog. Chișinău: Editura Arc, 2006.